

ŐSZI SZOMSZÉDOLÁS

LÁTOGATÁS AZ ORSZÁGOS IDEGENNYELVŰ KÖNYVTÁRBAN ÉS AZ ORSZÁGOS PEDAGÓGIAI KÖNYVTÁR ÉS MÚZEUMBAN

Szomszédolásunk első állomása a főváros szívében – a Budapesti Katolikus Kör egykori Molnár utcai épületében – az Országos Idegennyelvű Könyvtár és Zeneműtár volt. Az intézmény csodálatos műemléki környezetben 1956-tól orosz nyelvű közművelődési könyvtárként, Állami Gorkij Könyvtár néven működött. Később más idegennyelvekkel is bővült állománya, így 1978-tól országos feladatkörű szakkönyvtárrá, majd tudományos kutatóhellyé minősítették. 1989-óta az Országos Idegennyelvű Könyvtár nevet viseli. Országos szakkönyvtárként jelenleg két egyedi feladatköre van: eredeti nyelvű, elsősorban kortárs világirodalmi, zenei és nyelvészeti tárgyú dokumentumokat gyűjt, valamint a magyarországi nemzetiségi könyvtárak koordinációs központja.

A könyvtárba lépve Osztrozics Katalin, a szolgáltatási főosztály vezetője, és Horváth István főigazgató-helyettes köszöntött minket. Rövid ismerkedés és intézménytörténeti ismertető után a könyvtár olvasótermében kezdődött a séta.

Az egykori bálterem ma csodálatos olvasóterem, ahol közel 400 magyar, illetve külföldi folyóirat, a magyarországi kisebbségek lapjai, valamint a könyvtár értékes kézikönyvei és szótárai kapnak helyet. A galérián Fajszai Károly 12.000 kötetes eszperantó gyűjteménye található. A szép belsőhöz vezető út azonban nem kis nehézségekkel járt – mesélte Horváth István – hiszen egy statikai felmérés során kiderült, hogy az épület nem rendelkezik megfelelő alappal, sőt az egyik oldalfal már omlás közeli állapotban van. A rekonstrukció nagy munkával járt, de egy gyönyörű, esztétikus és praktikus megoldásokkal teli szép olvasóterem jött létre. A könyvtári felújítások azóta is kis lépésekben, teremről-teremre haladva folyamatosan zajlanak. Jelenleg az épület 80%-a akadálymentes. Ennek megvalósítása itt sem volt könnyű feladat,

hiszen a gyűjtemény műemléki épületben található. Sikerült kialakítani azonban több olyan közösségi teret, ahol irodalmi és zenei estek, konferenciák, kiállítások kaphatnak helyet. Az olvasóteremet és a kölcsönző helyiséget összekötő folyosó számítógép állomássá és fénymásoló helyé alakult. A számítógépek az olvasók számára szabadon használhatók és az online adatbázisok is innét kutathatók. Az OIK-ban elérhető többek között az EBSCO Research Database, LRC-Literature Resource Center, MLA International Bibliography, a GROVE MUSIC ONLINE, Tesztre készen – nyelvvizsga-tesztek, a Scriptum Kiadó szakszótárai, az Akadémiai Kiadó online folyóiratai, az LLBA-Linguistics and Language Behaviour Abstracts, a BDSL- Bibliographie der Deutschen Sprach und Litteraturwissenschaft, a GALE-Virtual Reference Library és a NAVA adatbázisai, ezek előfizetése az EISZ-en keresztül történik.

A kölcsönző terem polcain az olvasók nyelvek szerint csoportosítva, szerzői betűrendben találhatják meg a magyar és a világirodalom legjavát. Mindez csupán ízelítő, hiszen a könyvtár teljes állománya 148-nyelven, közel 400.000 dokumentumot tartalmaz, ezért a könyvtárosok „mini”- kiállításokkal, és könyvajánlókkal is igyekeznek felhívni a raktárakban rejtőző kincsekre a figyelmet. A kölcsönzőben elhelyezett katalógusszámítógépek a teljes állomány elérését teszik lehetővé, a gépek között akadálymentes gép is van, így a látássérültek számára is biztosított a könyvtárhasználat. A nyelvtanulás, illetve tanítás igényeinek kielégítésére külön Nyelvi Stúdió áll rendelkezésre, ahol több mint 80 nyelv elsajátítását segítő, helyben használható gyűjtemény található: nyelvkönyvek, CD-ROM-ok, multimédiás szótárak, kölcsönözhető nyelvkönyv-csomagok, könnyített és kétnyelvű olvasmányok. A stúdió különlegessége az országosan egyedülálló kínai nyelvű gyűjtemény a Kínai Sarok.

A könyvtár félemeletén kap helyet a Zeneműtár, amely 1996-óta része az OIK-nak. Korábban a Városligeti fasorban, mint Fasori Zeneműtár, Gorkij Zeneműtár működött. Az állomány gerincét kezdetben szovjet zeneszerzők és klaszikus nyugati szerzők szovjet kiadású művei alkották, kották és hanglemezek formájában. Idővel a gyűjtemény kibővült: komolyzene, dzsessz, magyar és nemzetiségi népzene, világzene írott- és hangzó dokumentumaival. A zenetár egyik fő vonzereje, hogy a teljes állomány szabadpolcon elérhető. A zenei kézikönyvtár is az

olvasótérbe került, megkönnyítve ezzel a tájékozódást, a kutató munkát és a zenei szaktájékoztatást. Az olvasótérben elektromos zongora is található és mindazon elektronikai berendezések, amelyek a különböző hanghordozók meghallgatásához szükségesek a bakelitlemezekről a DVD-ig.

Az OIK-os könyvtári sétánk végül a földszinten található tömörraktár kanyargós termein keresztül vezetett és a könyvtár felújított átriumában végződött, ahol dr. Papp Anna Mária főigazgató asszony fogadott minket.

A szakmai nap Budapest egykori „Tisztviselőtelepének” iskolaépületében, annak „Tündérpalotájában”, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumban folytatódott. Dr. Varga Katalin igazgató asszony és Borostyániné Rákóczi Mária, a szolgáltatási osztály vezetője invitált bennünket a könyvtár előadótermébe egy kötetlen beszélgetésre.

Az OPKM története több mint száz éves múltira tekint vissza. Európában egyedülálló gyűjteményként az Országos Tansermúzeum 1877-ben jött létre. Különlössége egyetemességében állt, abban, hogy nemcsak a magyarországi, hanem a különböző haladó országok taneszközeinek gyűjtésére vállalkozott. Nem a mai értelem-

ben vett múzeum volt, hiszen nem a múlt tárgyai emlékeit gyűjtötte, hanem az akkor használatos taneszközöket. Feladata volt a taneszközök gyűjtésén, bemutatásán kívül a taneszközök, tankönyvek bírálata, iskolák taneszköz felszerelési jegyzékeinek elkészítése, közzététele is. Bár a múzeum már kezdetben jelentős könyvanyaggal (tankönyvekkel, iskolai értesítőkkal, kézikönyvekkel) rendelkezett, később szükségessé vált egy pedagógiai szakkönyvtár létesítése is, amire 1906-ban került sor. A következő évek fellendülést hoztak a könyvtár életében, amelyet a világháború kitörése és annak következményei állítottak meg. A könyvtár 1933-ban meg is szűnt. A gyűjteményt szétosztották hazai könyvtárak kö-

zött, a pedagógustársadalom szakkönyv ellátását pedig ezután a Fővárosi Pedagógiai Könyvtár töltötte be, egészen 1958-ig. Ekkor miniszteri rendelet alapján a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Pedagógiai Könyvtárának és a Művelődésügyi Minisztérium Pedagógiai Könyvtárának összevonásával – az iskolai könyvtári hálózat központjaként – létrehozták az Országos Pedagógiai Könyvtárt, mely hármas funkciót töltött be, mint országos szakkönyvtár, dokumentációs és iskolai hálózati és módszertani központ.

Az állományt folyamatosan kiegészítették, korszerűsítették, felhasználva a nemzetközi kapcsolatokat is. Szakreferensi rendszert hoztak létre, az intézmény olvasáspedagógiai kísérletek, összehasonlító pedagógiai kutatások katalizátorává, műhelyévé vált. Számos nemzetközi szervezettel alakítottak ki gyümölcsöző kapcsolatot. 1968-ban a könyvtár feladatköre bővült a muzeális pedagógiai tárgyi anyagok gyűjtésével, az intézményen belül létrejött a Múzeumi Osztály. Ettől kezdve Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumként működött. 1980–1990 között megkezdődött az Országos Pedagógiai Információs Rendszer kiépítése, és ennek támogatására az országban az elsők között bevezették a számítógépes feldolgozást, kidolgozták a pedagógiai tárgyszójegyzéket és a tartalmi feltárásban a magyarországi könyvtárak között elsőként alkalmazták a PRECIS osztályozási rendszert.

A rendszerváltozás után új fejezet kezdődött az intézmény életében. Jelentősen megváltoztak a gazdasági feltételek és átalakult a könyvpiac is. Ez sok változást és újabb kihívásokat hozott: növekvő árak, csökkenő beszerzési keret, csökkenő személyi állomány. Az átalakulások, átszervezések máig folyamatosak. A 90-es években még 70 fővel működő intézményi gárda mára 16 munkatársra csökkent, miközben az állomány nagysága már meghaladja 600.000 dokumentumot. Ezen körülmények között tölti be ma is országos feladatkörét, mint ODR szakkönyvtár és a MOKKA adatbázisok résztvevője. Szol-

gáltat olyan hazai és nemzetközi adatbázisokat, mint az ERIC, FIS-Bildung, EBSCO-adatbázisok. Emellett folyamatosan építi saját adatbázisait: a pedagógiai szakirodalmi adatbázist, a tankönyv-adatbázist, a gyermek- és ifjúsági irodalmi adatbázist, a taneszköz-adatbázist és az iskolatörténeti adattárat. Gondoza, bővíti külföldi gyűjteményeit: a közel 65.000 dokumentumot tartalmazó *Gyermek- és ifjúsági különgyűjteményt*, az *Iskolai értesítők különgyűjteményét*, és a mintegy 80.000 kötetet számláló *Tankönyvgyűjteményt*, amely az elmúlt korszakok tankönyvei mellett a jelenleg használatos tankönyveket és a digitális tananyagokat is tartalmazza. Kiadója neveléstörténeti, kultúrtörténeti és aktuális pedagógiai kérdésekkel foglalkozó könyveknek (Mesterek és tanítványok, Tudós tanárok – tanár tudósok) és a Könyvtár és Nevelés című folyóiratnak. Jelenleg az Emberi Erőforrások Minisztériuma illetve annak háttérintézménye, az Oktatáskutatás Fejlesztő Intézet koordinálja az OPKM munkáját.

A szakmai beszélgetés során igazgató asszony őszintén beszélt a nehézségekről is. Sajnos, ahogy „kicsiben”, a közoktatási intézmények könyvtáraiban is érzékelhető a bizonytalanság (finanszírozás, feladatok, fenntartó-könyvtár kapcsolat), úgy „nagyban”, országos szakkönyvtárként is megjelenik ez a faktor. Bár az oktatásügy vélhetően keresi a helyét, feladatát a közoktatás nagy szekrényében az iskolai könyvtáraknak, szakkönyvtárának és intézményi hálójának, azonban egyelőre úgy tűnik, inkább tanácstalanul toporog a polc előtt. A jelen nehézségeiből azonban az intézmény által megfogalmazott jövőkép az, ami reményre ad okot és további munkára sarkall – mondta Varga Katalin főigazgató. Az OPKM nem a „trendi” értelemben használt „közösségi tér” kifejezés mentén képzei a jövőt, hanem hangsúlyosan hagyományos szakkönyvtári alapokon, ugyanakkor felhasználó és szolgáltatás központúan. A könyvtár potenciális felhasználóinak, illetve közönségé-

nek száma nagy, ellenben a tényleges használók száma ehhez viszonyítva alacsony. A megújulás új stratégiájának célja a pedagógustársadalom szélesebb rétegének elérése, segítése. A terv az OPKM- Pedagógusok-Háza, mely egy fizikális és virtuális térben együttesen megvalósuló komplex szolgáltatási rendszer: információs központ, országos tudományos szakkönyvtár, taneszköz-centrum, országos gyűjtőkörű pedagógiai múzeum, tartalomszolgáltató, információt előállító intézmény, szakmai fejlesztési központ, kulturális centrum és továbbképző intézmény egyben. A múlt eredményeinek, a jövő feladatainak megismerése után a szomszédolás visszatért a jelenbe, s könyvtári séta keretében bepillantathatunk az olvasói térbe, az intézmény különgyűjteményeibe és külső nagy raktárába. A rendezvény zárásaként ismét időutazásra került sor, hiszen megtekinthettük Kárpáti Eszter muzeológus vezetésével, az ORBIS PICTUS

– Szemléltetés az iskolában című állandó kiállítást, amely szó szerint visszarepített minden résztvevőt az iskolapadba.

„Mivel mindenki a maga módján látja a világot, a maga módján éli meg nehézségeit és a sikereit” – írja a napjainkban népszerű szerző P. Coelho. Valami ilyesfélét tapasztalunk meg mi is a szomszédolások alkalmával: minden gyűjtemény külön világ, saját kihívásaival, eredményeivel. Különböző utakat, módszereket látunk, szembesülünk különbségeinkkel, de akaratlanul is keressük a kapcsolódási pontokat, amelyek összekötnek, amelyekből tanulhatunk. Köszönet elsősorban vendéglátóinknak a tapasztalatcserre lehetőségért, a barátságos fogadtatásért és a szomszédolás minden szervezőjének az érdekes, tanulságos szakmai napért!

Varga-Kohári Mária
Váci Egyházmegyei Könyvtár

